

Himlen er en valseblå mark

Et møde med Jodle-Birge, med segmenterne E og F
– og nogle tanker om en helt uvurderlig musik

Af Lars Ole Bonde

Det hele begyndte for 2 år siden med, at min bror rockproduceren fik en idé. Han ville lave en serie radioudsendelser om »det grå musikmarked« – den niche i det danske musikliv, der er befolket med syngende postbude, unge harmonikapiger, spillemænd i strygefrit vadmøl og popsangere fra provinsen. Det marked, hvor der hvert år (uden ret megen reklame fra Danmarks Radio eller pladebranchen) omsættes for millioner af kroner, hovedsagelig i form af salg af kassettebånd fra tankstationer, supermarkeder og døgnkiosker. Et marked hvis »gigant« er TEWA musik i Farsø.

Desværre havde min bror ikke selv tid til at lave udsendelserne. Men han mente, det måtte være lige noget for mig – jeg havde jo i mange år interesseret mig for »populærmusikkens sociologi og psykologi«, som vi siger i den musikvidenskabelige branche.

Jeg bed på, og da jeg stort set ikke havde noget førstehåndskendskab til dette mærkeligt ukendte musikland, måtte jeg jo starte researchen et sted. Det blev – relativt tilfældigt – en Tyroleraften på en østjysk kro med blok-vognssangeren par excellence: Jodle-Birge fra Oue ved Mariager fjord.

Serien – den skulle have heddet EN GOD FIDUS – er aldrig blevet til no-

get, men jeg arbejder i ledige stunder stadig med entusiasme på en montage om Jodle-Birge, hans musik og hans publikum. Artiklen her kan måske forklare hvorfor.

Det første møde.

En glad aften med en glad mand

Det var sådan en rigtig dansk forsommeraften. En efter en gled privatbilerne og taxaerne op foran kroen og satte mennesker i pænt tøj af. Værten fortalte os, at det var hans første forsøg med krobøl – dvs. middag m. musikalsk underholdning + dans til levende musik – til fast pris pr. deltager.

I dette tilfælde betalte 160 mennesker

kr. 99,50 hver for mad og musik, dertil kom yderligere 75 »løse« til 40 kr. uden mad. Budgettet var på 30.000, hvoraf aftenens hovednavn og en vokal/instrumental duo skulle have de 10.000. Han havde været skeptisk, men den var blevet gjort til skamme – der blev et pænt overskud. Så nu ville han overveje at skifte nogle af diskoteksaftenerne ud med kroboller. På det punkt er han på linie med mange andre danske værts-husholdere – også denne nationalsport er der jo nogen, der skal tjene på.

I optagevognen var vi lidt spændte på den tekniske side af Jodle-Birges optræden. Først havde vi troet, han ville lade den indforskrevne duo akkompagnere, men sådan var det ikke. Birge optræder med *singback*. Dvs. at han synger til et medbragt bånd, som stort set er identisk med instrumentalsporene fra masterbåndene til hans plader/kassetter. Det fungerer ganske perfekt, og det giver ham frihed til at flette kommentarer ind eller lade publikum synge »solo«, hvis stemningen er til det.

Det er den meget hurtigt, viser det sig. Birge har sin egen måde at skabe stemning på: Han går rundt mellem bordene, mens han synger – og sørger så vidt muligt for at nå hele vejen rundt

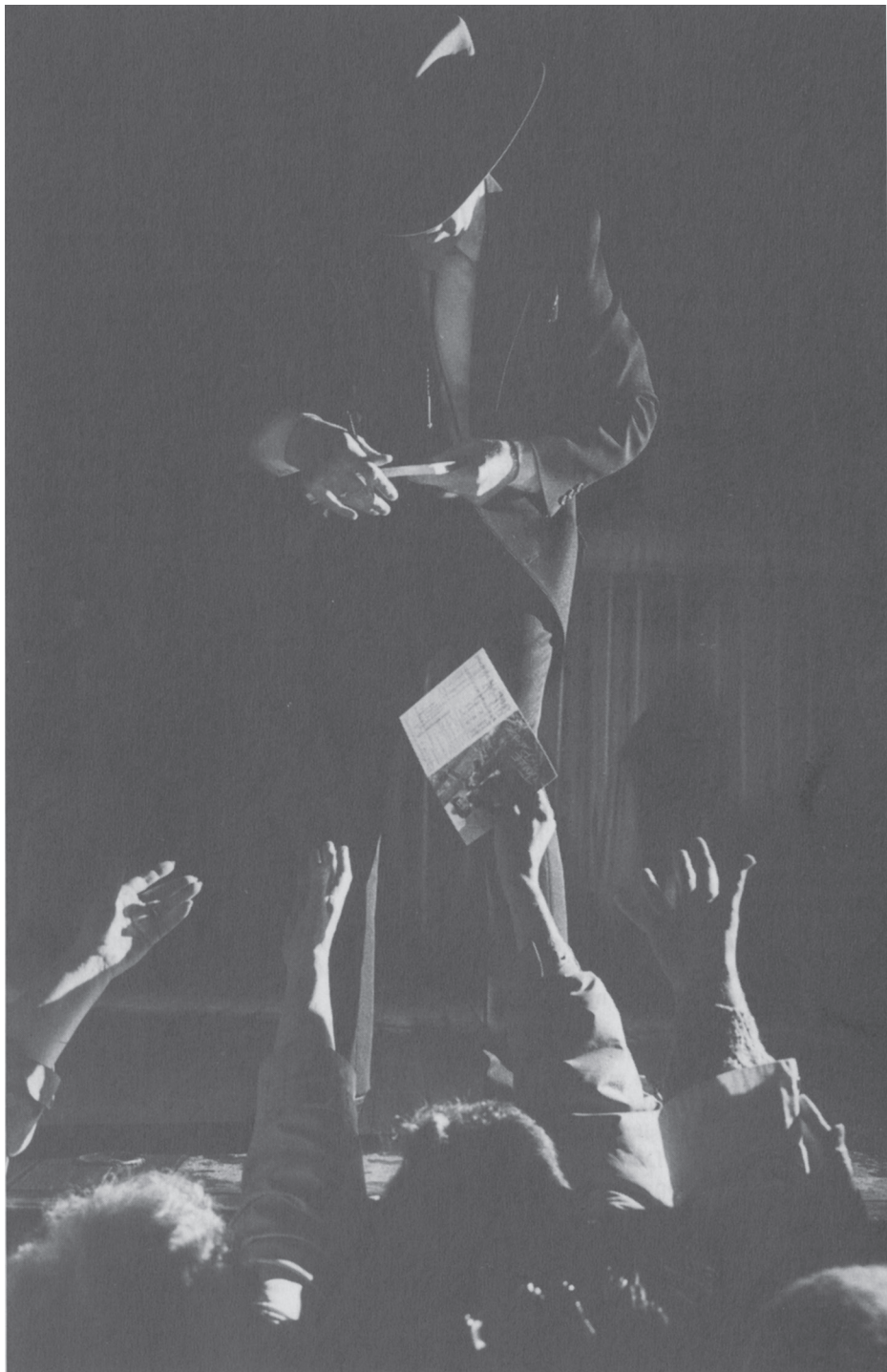
og aflevere et knus, et kindkys eller et indtrængende øjekast til hver eneste kvinde i rummet. Og det virker meget effektivt. Som Finn krovert siger: »Han er fantastisk. Det øger salget bagefter. På grund af stemningen.«

Jodle-Birges repertoire sådan en aften er opdelt i 2 sæt à ca. 20 minutter. Første afdeling hovedsagelig tophits fra den specielle Tyroler-pop, han har gjort til sit varemærke (med u dødelige hits som »3 hvide duer«, »Lystige dage ved Bodensøen« og »Verdens smukkeste blomst«), mens 2. sæt er country-dansk (»Rigtige venner«, »Himmelhunden« og »3 små ord«). Country-dansk (med indlagt jodlen som et overraskende personligt fingeraftryk) er Birges bud på en genre, der har et stort, upågtet publikum herhjemme: country-musikken. Det er også den genre, Birge har nærmet sig et internationalt snit med – i kraft af sine indspilninger i Nashville med nogle af USAs mest proffe studiemusikere, og via sin deltagelse i den Internationale Country Festival på Wembley.

... en helt uvurderlig musik

Som nævnt skulle radioserien have heddet »En god fidus«, og ovenstående be-

Foto: Poul Rasmussen

skrivelse er vel i nær familie med kritiske beskrivelser af dansk-top- og schlager-universet, som man kan finde den i faglitteraturen fra de sidste 15 år. Kritiske analyser af netop *en god fidus* – efter modeller fra Ernst Bruun Olsens opskrift fra Teenagerlove: »Hvis du sir dippe-dippedut til verden, sir den dippe-dippedut til dig«, til omfattende musiksociologiske analyser med solidarisk kritiske påvisninger af, hvordan et nedslidende hverdagsliv medfører behov, som denne musiktype tilfredsstiller.

Jeg må tilstå, at jeg er kommet mere og mere i tvivl om kritikens berettigelse: jeg spørger mig selv, om vi (fagfolk) overhovedet fatter, hvad der er på færde i og omkring denne musik, som vi ikke selv har noget brugerforhold til. For at nærme mig et svar må jeg gå tilbage til den glade aften med den glade mand.

Jeg vidste på forhånd, at jeg ikke ville være i stand til at lave en udsendelse om/med Jodle-Birge, hvis jeg ikke på en eller anden måde fandt noget sympatisk ved ham. Men jeg var ikke forberedt på at møde det, jeg faktisk mødte: En sanger, der ikke blot var dygtig til sit job, god til at opfylde publikums behov, men som også – i mine ører – sang med ægte indlevelse. Det var et uventet møde med noget *autentisk*.

Men autentisk hvad? Det handler ikke om det musikalske materiale. Set fra et musikfagligt synspunkt er Jodle-Birges musik fuldstændig blottet for originalitet. Den er kliché på kliché (både tyrolerpoppen og det countrydanske), harmonisk ludfattig og melodisk ganske uden overraskelsesmomenter, redundans for fuld udblæsning (omend i pæne

tyrolerarrangementer og med de bedste countrykræfter) – et ekko af en ældgammel drøm om skønhed og nærhed, som har overlevet i skiftende tiders populærmusik, mens verden er gået vild ... (Bare et enkelt eksempel: »Det er kun en drøm« – en country og western-»version« af melodien til »Lille Alvida«, musikalsk fladtrådt som en sti i Alperne, hvor turisterne går i gåsegang for at finde en Edelweis).

Nej, det handler om noget andet – i første omgang om *stemmen*. Og her er vi selvfølgelig inde på noget meget uåndgribeligt, for vi kan godt høre og til en vis grad beskrive forskellen på Bjørn Tidmands og Jodle-Birges stemmer, men hvordan »bevise«, at Bjørn Tidmand, »Duesangeren«, ikke har *det*, som Birge har: Den troskyldige begejstring, den enkle identifikation med sangenes musikalske og tekstlige ud-sagn, den smittende evne til at kommunikere i kraft af sin personlige fremtræden – det jeg for nemheds skyld vil kalde *autenticitet*.

En af Tyroler-aftenens gæster beskrev Birges stemme sådan: »Den er særpræget. Den er blød. Og så har han en sjov måde at synge på. Den er anderledes. Han har jo sin egen klang. Det minder mig om godt humør, fest og stemning.«

Mødet med den glade mand og hans stemme var for mig en ny oplevelse. Jeg havde det ligesom Per Warming, da han havde sunget »Den største sorg« for en gruppe handicappede voksne, så en dame græd åbenlyst: »'Den er så sørgelig', sagde hun. Det var, hvad der var at sige. Og her, hvor jeg plejer at være blasert, var jeg det for en gangs skyld ikke. Det var nyt for mig, at sentimentalitet kan være overbevisende og ægte

udtryk for magtesløshed« (Per Warming: Folkelig sang der swinger. Ed. Egtved 1988 s. 114).

Det jeg mødte, var så overraskende, at jeg glædede mig meget til at gå det hele efter i sømmene: lodde publikums behov og udbytte, krydsforhøre Jodleren, afsløre de skjulte konflikter, som jo måtte være et sted. Det var det, mon-tagen oprindeligt skulle handle om.

Men jeg har fået kolde fødder. Jeg tror, en stor del af problemet er en form for kulturel enøjethed. Vi, der er så privilegerede at have bagrund for og let adgang til et rigt varieret udbud af kulturelle udtryk, kommer let til at se det som *idealet* for omgang med kultur, at man er flersporet og alsidig. Det *er* også et ideal, men på den anden side findes der andre »kulturelle omgangsformer«, andre værdisystemer, som ikke kan diskvalificeres med vores analyser af »Poppens ideologiske trøstefunktion« eller det forkrøblende hverdagsliv bag behovet for hverdagsmusik.

Vi lider af en form for værdiforsnævring, som jeg (med et sideblik til antropologiens begreb om etno-centrisme) vil kalde *sociokulturel centrisme*: Vi bedømmer andre befolkningsgruppers adfærd, normer og værdier ud fra vores egne. Resultatet er forudsigeligt, måske endda »solidarisk«. Men måske rammer vi fuldstændig ved siden af. Lad mig illustrere den sociokulturelle centrisme med et frisk eksempel af et vist format: Observas store »Monitorundersøgelse«.

Et møde med segment E og F

DR har sin egen afdeling for medieforskning, der foretager regelmæssige lytter- og seerundersøgelser. Grundlaget er som regel *demografisk*, dvs. at

Danmarksberømmelsen er vundet på sange, som måske er den nudanske folkemusik: tyrolerpop og »country-dansk«, musik som går lige ind i hjerterne og får tårerne til at trille som på billedet af det sorthårede zigeunerbarn med de runde kinder, som også hænger på væggen i Birge og Ingelises seneste tilbygning, en forsænket hyggestue med tunge mørke lædermøbler foran de mørktbrændte mursten. Huset er indrettet som et fysisk ekko af de glade og sentimentale sange: et univers vævet af korssting, velkendte akkorder og postkortdrømme om almindelige menneskers liv i frihed, fred og fordragelig værdighed. Himlen er en valseblå mark, og inden i enhver dansker er der en glad bjergvagabond, hvis sjæl vibrerer ved zitarens gyldne klange. Eller er det helt løgn?

Foto: Poul Rasmussen

befolkningen inddeles efter kriterier som alder, køn, bopæl og uddannelse. Den største (og bedste) af DRs musikundersøgelser, »Danskerne og musikken« (omtalt andetsteds i dette nr.) er demografisk anlagt. Og den viser bl.a., at det netop er musik som Jodle- Birges, der har den bredeste appel – også demografisk.

Observa-Institutts »Monitor-undersøgelse« er interessant af mange grunde: Den er baseret på internationalt samarbejde, den udføres hvert andet år, den er meget omfattende (200 spørgsmål til 2.400 mennesker). Og så udføres den på et sociografisk grundlag, dvs. at det undersøgelsen drejer sig om – f.eks. radiolytning eller tidsskriftforbrug (undersøgelsens emner bestilles af private og offentlige firmaer/institutio-

ner) – sættes i relation til mønstre i livsholdninger og tilværelsestolkninger.

De adspurgte præsenteres for et sæt af påstande, som de kan erklære sig Helt Enig → Helt Uenig med. De mange svar koges ned til et to-dimensionalt skema, der kan siges at være en kortlægning af, hvor forskellig tilværelsen kan opleves og tolkes.

Den ene dimension i skemaet viser noget om sociale normer. Yderpunkterne kan vi f.eks. kalde traditionsbundethed → moderne omstillingsevne. Den anden akse viser noget om *oplevelsen af virkeligheden*. En primært *sansesmæssig og materialistisk oplevelse* af tilværelsen står over for en primært *idé-mæssig og åndelig oplevelse*.

Medieforskerne opdeler nu befolkningen i 6 næsten lige store grupper el-

ler »segmenter«. I det materiale, jeg har stiftet bekendtskab med, har hver gruppe fået et navn, et ultrakort signalment i form af en etikette på de pågældende menneskers holdning til tilværelsen:

- A: *De aktive materialister* (stikord: risikovillighed, præstationsorientering, oplevelses- og forbrugsorienteret livsstil, sportsaktivitet, statusprægede interesser).
- B: *De kulturaktive* (selvrealisering, meningsfyldt arbejde, kulturel nysgerrighed og åbenhed, ligestillings- og miljøbevidsthed, sportsaktivitet, brede interesser og fritidsaktiviteter).
- C: *De jævne materialister* (»en knapt så engageret og aktiv udgave af A'erne«).

- D: *De jævne aktive* (»en svagere udgave af B'erne«, aktiv familielivsstil, en del græsrodsaktivitet).
- E: *Tryghedsnarkomanerne* (principielt materialisme og statusorientering kombineret med passiv livsstil, nationalisme, puritanisme, rigiditet, tryghedssøgen og autoritetstroskab).
- F: *De forsigtige* (mådehold og traditionsbundethed uden materialistiske eller autoritære træk, hjemmeliv, familieorientering).

I denne sammenhæng kan jeg selvfølgelig ikke gå i detaljer eller tilføje demografiske bestemmelser. Men jeg tror, den korte præsentation er tilstrækkelig til at illustrere mine 2 pointer:

- 1) *Undersøgelsens synsvinkel er skæv* (sociokulturel centrisme). Det viser sig i de værdiladede etiketter og i stikordene. Disse medieforskeres eget univers har centrum i A-B-området.
- 2) *Undersøgelsens værdisystem er mangelfuldt*. Der er en påfaldende ufølsomhed, næsten blindhed over for evt. kvaliteter i grupperne E og F's tilværelsestolkninger. Det viser sig i stikordene og i, at undersøgelsen mangler (positive) begreber til at indkredse disse menneskers tilværelse med.

Det er min påstand, at Jodle-Birges lyttere netop findes i overtal i gruppe E og F. Hvis vi overhovedet vil forstå eller blande os i disse menneskers liv (f.eks. via en kulturpolitik), bliver vi nødt til at rive dannelsesklappen væk fra højre øje. Vi må forsøge at forstå og acceptere de værdier, disse mennesker har som grundlag for deres liv. Man bliver

foto fjernet af
copyrightmæssige hensyn

Jodle Birge på scenen (foto Axell Schütt/Aarhus Stiftstidende).

hverken et dårligere eller et mindre lykkeligt menneske af at foretrække Jodle-Birge frem for Peter Schreier, trommesalsbilleder frem for Asger Jorn, Radio Viborg frem for P1 osv.

Den sociokulturelle centrisme står i vejen for denne forståelse, og det er en forenklet, og egentlig elitær, opfattelse der kommer til udtryk i en udtalelse som denne:

»Omgang med kultur sætter spor, mens forbrug af massekultur ikke efterlader nogen spor; massekulturen efterlader en slags erfaring, som ikke kumuleres, men som er regressiv.«

(Jürgen Habermas)

Sådan har kritiske kulturpersonligheder altid sagt. Det er ikke forkert. Men det er heller ikke rigtigt.

Kartoffelsang og hyggemusik

»Det er alletiders musik. Det er den slags hyggemusik, som vi kan li. Man blir aldrig træt af at høre det. Det varmer så dejligt, alt det han synger, og man kan høre på ham, at han har prøvet lidt af hvert.«

(Nomi, 58, arbejdsløs enke)

»Han er altid glad og kan få publikum med sig. Det synes jeg er godt. Han går ned mellem publikum – det er der ikke ret mange, der gør. Han er ikke bange for at gå ned mellem folk og vise, han er her.« (Mona, 23, hjemmegående)

»Sådan vil vi jo have, de skal være, glade og tilfredse. De skal ikke komme med deres sorger, vi har jo nok selv.«

(Inger, 40, servitrice)

»Han snakker med folk bagefter. Da går han ned og blander sig med publikum, hvor man kan stille ham nogle

spørgsmål. Han er altid høflig. Man kan få at vide, om han er ved at lave noget nyt.« (Karl, 25, murerarbejdsmand)

»Jeg tror, han kommer ind og er sig selv og i godt humør. Jeg kan godt li, man er sig selv. Det dér uægte noget, det er ikke sagen.« (Tove, 22, arbejdsløs)

»Han gir alt, hvad han har i sig, for at sælge sig selv. Han gir mere, end man skal betale for.« (Finn, 38, krovært)
»Hvor er mit jodle-bånd henne?«

(Natalie, 2½)

»Det er tryghed. Så er det lissom man glemmer det, man går og spekulerer på et stykke tid.«

(Jytte, 40, invalidepensionist)

»Man føler, at vi kan komme på nært hold af hinanden. Jo tættere folk de er, des mere varme blir der.« (Nomi, 58)

»Jeg kan li at synge, fordi jeg kan glæde nogle andre. Det er ikke til at forklare – det skal høres.« (Jodle-Birge)

Hans Jørgen Nielsen har engang i et kærligt forsvar for den udskældte »kartoffelsanger« Gustav Winckler sagt, at den dansksprogede schlager – musik a la Giro 413s populærrepertoire – »på godt og ondt hører med til den folkelige kulturarv. Til den sangskat, man spontant skråler op fra ved opvasken eller under bruseren. Folkelighed og folkekultur er i moderne tid ikke noget der ligger udenfor eller nedenunder kulturindustrien, som nogen tror.«

Jodle-Birge inkarnerer segment E og Fs folkemusik i 80'erne. Det er det tavse flertals musik. Sange for mennesker, der aldrig bliver spurgt. Og det er en sejlivet tradition, der beskæftiger sig med stort set de samme temaer som de

klassiske gårdsange (jvf. Marianne Kibench i Modspil 39). Det handler om at sætte ord – danske ord – på ellers ordløse eksistentielle oplevelser. Ord man kan tage til sig og i sin mund, netop fordi de er kendte klicheer, beslægtet med gamle folkelige mundheld og ord-sprog. Og fordi man kan give sig hen til en musik, der er kendt og tryk nok til at overvinde disse menneskers store sproglige og følelsesmæssige blufærdighed.

Jodle-Birge skriver/oversætter selv hovedparten af sine tekster. Det er ofte ubehjælpsomt gjort, men det virker alligevel. Han tilbyder intensiveret samvær, noget festligt, noget-dejligt-i-sig-selv, der for en stund kan fylde afgørende tomrum ud. Trygt genkendelige billeder af: *lykkelig og ulykkelig kærlighed – naturens (og turismens) vidunderlige verden – ensomhed og forladthed – familiesammenhold og kærlighed til forældrene – døden – social nedtur.*

Det er rigtigt, som Marianne Kibench skriver, at der er et socialt indhold og en romantisering til forskel på en gårdsang og en Jodle-Birge-sang. Men også i dette repertoire er der tilknytning til sociale erfaringer og konflikter, der ikke nødvendigvis harmoniseres eller medieres (f.eks. »Fyret fra mit job« og »Rigtige venner«). Forskellen er, at Jodle-Birge ikke repræsenterer en klassekultur. Det er ikke storby- eller arbejder-musik. Den knytter an til en erfaringsverden blandt mennesker, der lever nøjsomt i små provins-, stations- og landsbyer. Derfor fremtræder den klasseløst. Men den har ikke desto mindre noget med virkeligheden at gøre. Det er bare en anden virkelighed end den, vi i segment B kender noget til.

Og derfor kunne Jodle-Birge være »et eksemplarisk udgangspunkt for visse kulturpolitiske overvejelser. Således kan han være endnu en påmindelse om, at selvom det er den kapitalistiske økonomi og den borgerlige politik, der regerer i dette samfund, så har dets mennesker andre behov end dem, der videregives i de rette meninger om politik og økonomi og den umiddelbare kamp på disse områder.« (HJN s. 52).

Jodle-Birges musik er også liv. Og som dette helt uvurderligt. □

Forfattere i dette nr.

Jens Bak: Kulturplanlægger, udd. arkitekt.

Paul D. Bartsch: Liedermacher, forsker og underviser ved Martin-Luther-Universität i Halle.

Lars Ole Bonde: Producer ved Østjyllands Radio.

Michael Jungfalk: Musikpædagog, seminarielærer.

Steen Frederiksen: P2 chef i Danmarks Radio.

Peter Kjærulff: Forfatter.

Per Drud Nielsen: Lektor i musik ved Ålborg Universitetscenter.

Edith Mandrup Rønn: Magister i europæisk etnologi, tidl. lejlighedssangskriver.

Ingeborg Rørbye: Musikbibliotekar.

Ole Straarup: Gymnasie Musiklærer.

Per Warming: Sanger, skribent, tidl. højskolelærer.

Morten Zeuthen: Koncertmester i Radiosymfoniorkestret (cello).